

2.2 Morfologija ir rašyba

Praeitoje pamokoje prisiminėte, kad **morfologija tiria žodžių kaitybą ir darybą**, o dar anksčiau, analizuodami pagrindinius lietuvių kalbos rašybos principus (žr. 1 temos 3.2 pamoką), jau supratote, kad kalbos ir žodžio dalių išmanymas padeda ne tik parinkti tinkamą žodžio formą, bet ir taisyklingai rašyti. Šioje pamokoje, aiškindamiesi žodžio ir kalbos dalių darybos ypatumus, įtvirtinsime žodžio dalių rašybą.

1 užduotis. Prieš pradėdami nagrinėti darybos ir rašybos ypatumus, susiekite sąvokas su jų apibrėžimais. Jei reikia, naudokitės žodynais ir skaitmeniniais ištekliais (žr. Naudingos nuorodos).

Priešdėlis

- žodžio dalis, esanti po šaknies ir keičianti jos reikšmę.

Šaknis

- žodžio dalis, esanti prieš šaknį ir keičianti jos reikšmę.

Priesaga

- žodžio dalis be galūnės.

Galūnė

- pagrindinė, bendroji giminiškų žodžių dalis, kurioje slypi žodžio reikšmė.

Kamienas

- sudurtinių žodžių kamienus jungiantis balsis.

Sangražos dalelė

- kintanti žodžio dalis, rodanti jo ryšį su kitais žodžiais.

Jungiamasi balsis

- dalis, rodanti tarpusavio, savaime vykstantį arba į veikėją nukreiptą veiksmą.

2 užduotis. Patyrinėkite vieną ilgiausių lietuviškų žodžių darybiniu bei kaitybiniu aspektu (t. y. paanalizuokite šio žodžio sandarą ir gramatinius požymius) ir papildykite sakinius.

Nebepriškiškiakopūsteliaujantiesiems

Žodį sudaro ___ raidės, _____ šaknys (_____ ir _____), _____ priešdėliai (_____, _____, _____), ___ sangražos dalelė _____, ___ jungiamasis balsis _____, ___ priesagos (_____, _____, _____), ___ galūnės (_____ ir _____).

Tai yra (giminė, skaičius, linksnis, laikas, kalbos dalis ar veiksmažodžio forma, įvardžiutinė ar sangražinė forma)_____.

2.2 Morfologija ir rašyba

Jau mokėtės, kad žodis, iš kurio daromas kitas žodis, yra **pamatinis žodis**, o su priesagomis, priešdėliais, galūnėmis daromi žodžiai yra **vediniai**. Suduriant du ar daugiau kamienų padaromi **dūriniai** (sudurtiniai žodžiai). Taigi yra **4 darybos būdai: priesaginis, priešdėlinis, galūninis ir suduriamasis**. Pavyzdžiui, *saulė* (pamatinis žodis) – *saulėlė* (priesaginis vedinys), *pasaulis* (priešdėlinis vedinys), *Saulius* (galūninis vedinys), *saulėlydis* (dūrinys). Žodžiai, kurie neturi darybos priemonių, vadinami **paprastaisiais žodžiais**, o turintys – **dariniais**.

3 užduotis. Atlikite žodžių darybos užduočių.

1. Pagal pavyzdį užrašykite žodžių, padarytų skirtingais darybos būdais. Kalba yra kuriama, todėl rašydami dūrinius galite sugalvoti naujadarų.

Pamatinis žodis	Priesaginis vedinys	Priešdėlinis vedinys	Galūninis vedinys	Dūrinys !
<i>išmintis*</i>	<i>išmintingas</i>	<i>neišmintingas</i>	<i>išminčius</i>	<i>išminčiagalvis</i> (naujadaras)
<i>geras</i>				
<i>gražus</i>				
<i>jaunas</i>				
<i>senas</i>				

*Šis pamatinis žodis yra vedinys.

2. Išbraukite žodžių grupėje netinkantį žodį. Paaiškinkite, kodėl jis netinka.

- Gudruolis, jaunuolis, skaitovas, žiūrovas, drąsuolis, saulėtekis.
- Blogis, gėris, greitis, grožis, svoris, skonis, šaltis, mokinys, švara, vertė.
- Arbatžolės, priešpiečiai, maistpinigiai, svarba, vasarnamis, aiškiaregys.
- Pogrupis, porūšis, poskyris, apyrankė, antausis, belaisvis, laikrodys.

2.2 Morfologija ir rašyba

 3. Tyrinėdami Lietuvos vietovardžių pavyzdžius, nustatykite, koku būdu jie padaryti. Atkreipkite dėmesį į dūrinių (sudurtinių žodžių) jungiamuosius balsius.

Antākalnis (1), k. Trakų r.; Vilniaus mst. dalis

Akmėnė (2), mst. Dotnuvą (3a), mst. Kėdainių r.

Apývardė (1), up., Drūkšos dš., Ignalinos r.

Dievógala (1), k. Kauno r.

Baibōkai (2), k. Biržų r.

Drūkšà (4), up., Dysnos kr., Zarasų r.

Bìliakiemis (1), k. Utenos r.

Duobýs (4), ež. Molėtų, Utenos r.

Būtingė (1), mstl. Kretingos r.

Gaidė (4), ež., k. Ignalinos r.

Viršūžiglis (1), k. Kauno r.

Déltuva (1), mstl. Ukmergės r.

Gálvė (1) // Gálvis (1), ež. Trakų r.

Didžiāgiris (1), mšk. Ignalinos r.

Griškabūdis (1), mstl. Šakių r.

Dìdžiasalis (1), k. Lazdijų, Vilniaus r.

Gūlbis (2), ež. Molėtų r.

Paupýs (3b), Vilniaus mst. dalis; k. Raseinių r.

Žaliākalnis (1), Kauno mst. dalis

Žeimėlis (2), mstl. Pakruojo r.

Ožkabalai (34a), k. Vilkaviškio r.

Mášiagala (1), mstl. Vilniaus r.

Galvės ežeras, Trakai. www.govilnius.lt nuotrauka

 Lietuvių kalboje maždaug pusė sudurtinių daiktavardžių yra be jungiamųjų balsių, kita pusė su jungiamaisiais balsiais. Iš jungiamųjų balsių dažniausias yra **-(i)a-**, jį turi beveik pusė dūrinių su jungiamuoju balsiu, toliau eina **-i-, -o-, -u-, -ė-, -y-, -ū-, -io-, -iu-, -uo-**. **Jungiamojo balsio -e- nėra!**

Pagal Valstybinę lietuvių kalbos komisiją

4. Dūriniuose įrašykite tinkamus jungiamuosius balsius.

žand_kaulis, rakt_kaulis, blauzd_kaulis, kakt_kaulis, taut_dailė, gamt_vaizdis, šil_uogė, šimt_kojis, kit_tautis, saul_grąža, vien_skaita, gars_kalbis, graž_akis, graž_balsis, nauj_daras, sulč_spaudė, tinkl_raštis, žin_sklaida, nauj_kurys, pil_kalnis, Taur_kalnis.

5. Papildydami sakinį atskleiskite sudurtinių skaitvardžių darybos ypatumus.

*Sudurtiniuose skaitvardžiuose, pvz., ketur__sdešimt, penk__sdešimt, devyn__sdešimt, rašoma ____, nes suduriami du skaitvardžiai: ketur**ias** (kq?) + dešimt, penk**ias** (kq?) + dešimt, devyn**ias** (kq?) + dešimt. Taigi šie _____ jungiamojo balsio neturi – jų viduryje yra pirmojo dėmens galūnė.*

2.2 Morfologija ir rašyba

6. Jūsų bendraamžiai Vakarė ir Faustas, nagrinėdami vietovardžių darybą, pastebėjo, kad **Pa** raidėmis prasidedantys Lietuvos vietovardžiai dažniausiai yra priešdėliniai (pvz., *Pavilnys, Pasvalys, Panevėžys*).

Kiti vediniai
25.1%

Dar reikės paieškoti informacijos, pasitarti su mokytoja, gal kur nors nežinodami žodžio reikšmės, nesuprasdami, koks pamatinis žodis, suklydome.

Gal ir per daug apibendrinu, bet man atrodo, kad lietuviai ganėtinau praktiški. Jei gyvena prie kokios upės, ežero, didesnės gyvenvietės, tai ir sako: „Palei Vilnią (ar Vilnių) – Pavilnys“.

Priešdėliniai vediniai
74.9%

- Naudodamiesi žemėlapiu patyrinėkite, kokios darybos vietovardžių daugiausia jūsų tėvų ar senelių gimtosiose apylinkėse, – tai gali tapti įdomaus tiriamojo kalbos darbo pradžia.
- Ištyrkite, su kokia (-iomis) priesaga (-omis) dažniausiai daromi kitų valstybių pavadinimai (žr. *Naudingos nuorodos: Svetimvardžiai: Valstybių ir jų sostinių pavadinimai arba Pasaulio vietovardžiai*).
- Ištyrkite, kokiais būdais ir kokiomis priemonėmis daromi kitų valstybių gyventojų pavadinimai (žr. *Naudingos nuorodos: Svetimvardžiai: Valstybių gyventojų pavadinimai*).

7. Remdamiesi pavyzdžiu, išnagrinėkite *Lietuvos* ir savo šalies pavadinimą.

Pavyzdžiui: *Latvija* – *Lat-* šaknis, *-ij-* priesaga, *-a* galūnė; *daiktavardis, tikrinis, mot. g. vns. V. I.*

2.2 Morfologija ir rašyba

4 uždutis. Bendradarbiaudami papildykite balsių kaitos eilę giminiškais žodžiais.

Šaknies balsių kaita

Jau žinote, kad **giminiški žodžiai turi bendrą šaknį**, kuri atskleidžia žodžio reikšmę. Taip pat jau esate pastebėję kokybinę ir kiekybinę šaknies balsių bei dvibalsių kaitą (pvz.: *lyti*, bet *lietus*, *snigti*, bet *sniegas*, *šviesa*, bet *atšvaitas*), dažnai vykstančią žodžio šaknyje.

Balsiai bei dvibalsiai, dalyvaujantys kaitose, sudaro tam tikras sistemas, vadinamąsias **balsių kaitos eiles**. Lietuvių kalboje skiriamos 3 pagrindinės: **a (e) eilė**, **i eilė** ir **u eilė**.

a (e) eilėje kaitaliojasi balsiai **e : a : é : o** (: retai **uo**): **i : y** (: retai **u : ū**) – *sveria* : *svaras* : *svėrė* : *svoris* : *sviro* : *svyruoti*, *kala* : *kulia* : *kūlė*.

i eilę sudaro balsiai ir dvibalsiai **i : y : ie : ei : ai : é-j** – *snigti* : *snyguriuoti* : *sniegas* : *sneigėti* : *snaigė*, *eiti* : *ėjo*.

u eilei būdinga kaita **u : ū : au** (ir **a-v**): **uo : o-v** – *justi* : *pojūtis* : *jausti*, *dubti* : *dauba* : *duobė*.

Pagal Aleksą Girdenį „Visuotinė lietuvių enciklopedija“

! Balsių kaitos eilės	Pavyzdžiai
e : a : é : o	<p><i>plečia</i> : : : <i>plotas</i> : <i>vasdas</i> : <i>pavėdėti</i> : <i>varus</i> : <i>vėrė</i> : <i>voras</i> : <i>svaras</i> : : <i>svoris</i></p>
i : y : ie : ei : ai : é-j	<p>..... : <i>pokytis</i> : : <i>kaita</i> : <i>keitėjas</i> <i>lijo</i> : : <i>lieti</i> : <i>laistyti</i> : : <i>lietus</i> : <i>laistyti</i> <i>lyžtelėti</i> : : <i>liežuvis</i> : ... <i>myli</i> : <i>mielas</i> : ...</p>
u : ū : au (ir a-v) : uo : o-v	<p><i>brukti</i> : <i>brūkštelėti</i> : ... <i>krūvis</i> : : <i>krovėjas</i> <i>sušuko</i> : : <i>šūkis</i> : ... <i>luktelėti</i> : <i>lūkuriuoti</i> : ... <i>šliužas</i> : <i>šliūžė</i> : : <i>šliuožti</i></p>

Šaknies balsių kaita reiškiasi žodžių kaityboje, pagrindinėse veiksmažodžių formose ir žodžių daryboje. Beje, balsių kaita vyksta ir priešdėliuose, priesagose. Šaknies balsių kaita padeda rasti giminiškus žodžius, išvelgti žodžio kilmę, suprasti reikšmę. Pavyzdžiui, balsių kaita padeda atsekti giminystę tarp *pikto* ir *paiko*, *dausų* ir *dvėsti*, *dūsauti*, *uodo* ir *ėsti*.

2.2 Morfologija ir rašyba

 5 užduotis. Svarbiausias rašybos taisyklės ir darybą Faustas ir Vakarė nusprendė įtvirtinti pasitelkę *DUK*, tai yra dažniausiai užduodamus klausimus. Skaitydami jų klausimus ir atsakymus bei bendradarbiaudami atlikite užduotis.

a) Priešdėlių rašyba

 Kiek lietuvių kalboje yra priešdėlių?

Lietuvių kalboje priešdėlių yra nedaug:
at- (*ata-*, *ato-*), **ant-** (*anta-*), **ap-** (*api-*, *apy-*),
be-, **į-** (*in-*, *im-*), **iš-**, **ne-**, **nebe-**, **nu-** (*nuo-*),
pa- (*po-*), **par-**, **per-**, **pra-** (*pro-*), **pri-** (*prie-*),
prieš-, **su-** (*są-*, *sam-*, *san-*), **te-**, **tebe-**, **už-** (*užu-*, *užuo-*, *ūž-*).

Sugalvokite ir užrašykite 5–7 žodžius su šiais priešdėliais.

Iš ko ir kokios kalbos dalys daromos su priešdėliais?

Su priešdėliais daromi nauji žodžiai tik iš tos pačios kalbos dalies (*eiti* – *iš-eiti*; *laisvė* – *ne-laisvė*). Su priešdėliais dažniausiai daromi veiksmažodžiai, kiek rečiau daiktavardžiai, būdvardžiai, itin retairieveiksmai. Priešdėliai neparodo, kokiai kalbos daliai priklauso žodis (*į-bėgti*, *į-protis*, *į-prastas*, *į-prastai*).

Raskite ir pažymėkite priešdėlinius vedinius.

Ir rados stebuklas! Visos šmėklos pražuvo, o paliestasai žiburys subyrėjo į nesuskaitomą daugybę žiburėlių, kurie kaip krintančios iš dangaus žvaigždės nusileido nuo kalno žemyn, nušviesdami visą šalį. Tos šalies žmonės staiga pajuto savo laukuose, namuose ir pirkiose ypatingą malonią šviesą, savo širdyse ir galvose – neapsakomą ramumą. (J. Biliūnas)

Kokių priešdėlių rašyba sudėtingiausia?

į-, są- rašomi su nosinėmis: *įtaka*, *sąjunga*;
in-, im-, san-, sam- be nosinių: *inkilas*, *sandara*, *samplaika*;
ap- su **p**, o **at-** su **t**: *apdainuoti*, *atgailauti*;
už- su **ž**, o **iš-** su **š**: *užkandis*, *iššluoti*;
apy- su **y** (kai kirtis priešdėlyje), **api-** su **i**:
apyrankė, *apibrėžimas*;
nesu (**ne** + **esu**), **nėra** (**ne** + **yra**).
Ne priešdėliai: *ypač*, *ypatingas*, *savitas*, *samanos*, *idėja* ir pan.

Įrašykite tinkamą priešdėlį:
at-, ne-, su-, apy-, pa-, iš-, ne-, ap, į-

Akies mirksniu __trupėjo __laisvės pančiai, __nyko tarp žmonių ne__kanta ir visokios skriaudos ir __teisybės; visi __sijuto esą lygūs ir laimingi, visi gerbė artimą ir jo teises. __sirado tarp žmonių laimė... (J. Biliūnas)

2.2 Morfologija ir rašyba

b) Šaknies rašyba

Kada žodžių šaknyje rašomos nosinės raidės?

Nosinės raidės šaknyje rašomos, kai:

1. **ą, ę, į, ū** kaitaliojasi su **an, en, in, un** (*švęsti – švenčia*);
2. **ą, ę, į** kaitaliojasi tarpusavyje (*graža – gręžia, grįžo*);
3. **ą, ę** tik tam tikrų veiksmažodžių esamojo laiko formose (*šqla, šqlantis, šqlant*);
4. **ą, ę** yra kai kurių daiktavardžių ir jų vedinių šaknyse (*ąžuolas, ąžuolinis*).

Bet: *mastelis, ryžosi, gresia, graso* (nes *grėsė*), *dreskia, drasko* (nes *drėskė*), *gražinti* (daryti *gražų*), *igrysta*.

Kaip rašomi priebalsiai? Kaip daryba veikia dvibalsius ir balsius?

Supanašėję priebalsiai visada rašomi pagal giminiškus žodžius: *pavyzdžiai – pavyzdys*, o **balsiai ir dvibalsiai** dažnai rašomi pagal giminiškus žodžius: *nupuolė – nuopuolis, sėkmė – nesėkmė*.

Sudurtiniuose žodžiuose, kai vyksta balsių ir dvibalsių kaita, **šaknies balsė pailgėja**: *suko – galvosūkis*.

Galūninės darybos daiktavardžiuose **šaknies balsė gali pailgėti**: *patvino – potvynis*.

Kada dariniuose balsiai keičiasi, o kada ne?

Iš **veiksmažodžio bendraties** padarytuose **priesaginiuose daiktavardžiuose išlieka** bendraties rašyba: *griūti – griūti*.

Iš **būtojo kartinio laiko 3 a. priesaginiuose daiktavardžiuose išlieka** tos formos rašyba: *skyrė – skyryba*.

Veiksmažodžių būsimąjo laiko 3 a. šaknies **balsė sutrumpėja** (*gy-ti*, todėl *gis*) arba **išlieka nepakitusi** (*slys-ti*, todėl *slys*; *maty-ti*, todėl *matys*). **Išimtis**: *vyti – vrys*, *siūti – siūs*.

Įrašykite praleistas raides ir paaiškinkite, kodėl taip rašoma.

Ir tie, kurie išsig__s jų, atsigr__žę pažiūrės žemyn ar iš neatsargumo paslydės nors kiek, – tuojuo pavirs į akmenį.

Bet atsirado dr__suolių.

Visų jų akyse švietė viltis ir dr__sa, meilė ir pasišventimas.

O tie, kuriems pražuvo tenai brangūs žmonės <...>, – dr__skydamiesi ant savo galvų plaukus ir liedami ašaras, skendo nelaimėse ir keikė tą žiburį... (J. Biliūnas)

Nagrinddami pavyzdžius, įrašykite praleistas raides.

Sirgti, nes s__ga.

Dirbti, nes d__ba.

Priepuolis, nes prip__lė.

Katpėdėlė, nes p__da.

Saulėlydis, nors saulė l__dosi.

Dažasvydis, nors dažus sv__dė.

Sąjūdis, nors suj__do.

Mūšis, nors m__šė.

Pojūtis, nors paj__to.

Nagrinddami pavyzdžius, įrašykite praleistas raides. Sugalvokite sakinių.

Būti, todėl b__tis.

Žūti, todėl ž__tis.

Kliūti, todėl kl__tis.

Skirti, todėl sk__tukas.

Nugriuvo, todėl nuogr__va.

Apžiūrėjo, todėl apž__ra.

Būti, todėl b__s.

Džiūti, todėl dž__s.

Dygti, todėl d__gs.

Švaistyti, todėl švaist__s.

2.2 Morfologija ir rašyba

c) Priesagų rašyba

Kiek lietuvių kalboje yra priesagų?

Priesaginė daryba – pats gausiausias lietuvių kalbos žodžių darybos būdas. Yra apie 600 daiktavardžio priesagų (pvz., **-umas, -ybė**). Būdvardis priesagų turi per šimtą (pvz., **-ingas, -otas**), bet dažnesnių yra keliolika (pvz., **-inis, -iškas**), o veiksmažodis turi tik apie dešimt dažnesnių priesagų (pvz., **-yti, -oti, -uoti**). Su priesagomis daromi ir skaitvardžiai (**-eji, -eri, -etas**), irrieveiksmiai (pvz., **-(i)ai, -(i)au, -(i)ausiai, -yn, -aip**).

Sugalvokite ir užrašykite 5–7 žodžius su priesagomis.

Kokios kalbos dalys daromos su priesagomis? Ką jos parodo?

Su priesagomis galima daryti žodžius iš tų pačių (*namas – namelis, apvalus – apvalainas, nešti – parnešti*) ir iš kitų kalbos dalių (*mokyti – mokymas, mokykla; geras – gerai, gerinti, gerumas*). Lietuvių kalbos priesagos parodo, kokiai kalbos daliai priklauso žodis, pvz., iš priesagos *-ininkas* aišku, kad tai daiktavardis, pvz., *menininkas*, o priesaga *-inis* rodo, kad tai būdvardis, pvz., *auksinis*.

Raskite ir pažymėkite priesaginius vedinius.

Ant aukšto stataus kalno pasirodė stebuklingas žiburys.

Niekas savo gyvasties nenorėjo aukoti.

Visos šmėklos pražuvo, o paliestasai žiburys subyrėjo į nesuskaitomą daugybę žiburėlių, kurie kaip krintančios iš dangaus žvaigždės nusileido nuo kalno žemyn, nušviesdami visą šalį.

Tą dieną rinkosi jie prie kalno, apsitaisę gražiausiais rūbais. (J. Biliūnas)

Kokių priesagų rašybą naudinga įsidėmėti?

Veiksmažodžių: **-(i)auti, -(i)uoti, -yti (-ija, -ijo)**. Liepiamosios nuosakos priesaga **-k-**: *vežk*. Būsimojo laiko priesaga **-s-** 3 a. rašoma, kaip girdima: *veš*. Prieveiksmių: **-(i)ai, -iau, -iausia(i), -yn, -(i)ui**. Skaitvardžių: **-eji, -eri, -etas** (ir įvardžių). Būdvardžių: **-ingas, -inis, -iškas, -ytis, -ylis, -otas** (iš mot. g.), **-uotas** (vyr. g.), **-iausias, -(i)ausia(i)** (bevard. g.). Daiktavardžių: **-ybė, -ykla, -ynė, -(i)ūnas, -imas** (iš bendraties be **y**), **-ymas** (iš bendraties su **y**).

Naudodamiesi žodynu užrašykite pavyzdžių su šiomis priesagomis.

2.2 Morfologija ir rašyba

d) Galūnių rašyba

Kuo skiriasi kaitybos ir darybos galūnė?

Galūnė žymi žodžio ryšius su kitais žodžiais. Lietuvių kalbos kaitomųjų kalbos dalių galūnė parodo giminę, skaičių ir linksnį (laiką, asmenį) – tai kaitybos galūnė. Darybos galūnių, skirtingai nei priesagų, yra labai mažai: paprastai vyriškosios giminės vediniai daromi su galūnėmis **-as, -is, -ys, -us, -ius**, moteriškosios giminės – su galūnėmis **-a, -ė, -is**. Galūninė daryba būdinga daiktavardžiui (*malda, gėris*) ir būdvardžiui (*pastabus, atviras*).

Kokių galūnių rašybą verta įsidėmėti?

Vns. galininke – **ą, ę, į, ų** (išskyrus mane, tave, save ir skaitvardžiuose nuo 11 iki 19: ką? *vienuolika*). Dgs. kilmininke – **(i)ų**. Įvardžiuotinių formų vns. galininke ir dgs. kilmininke – dvi nosinės balsės: *gerąją, puikųjį*; mot. g. vns. įnagininke ir dgs. galininke – viena: *gerąja, gerąsias*. Vietininke – **e**: *miške*. Daugiskaitos vyr. g. galūnė – **-uose**, mot. g. – **-ose**: *miškuose, giriose*.

Kaip daromi galūnių vediniai?

Būdvardžiai su galūnėmis **-as, -a, -us, -i** daromi iš veiksmažodžių: *apsidairyti – apdairus, atverti – atviras*. Vyriškosios giminės daiktavardžiai su galūnėmis **-as, -is, -ys, -us, -ius**, o moteriškosios giminės su galūnėmis **-a, -ė, -is**: *juoktis iš juokas, pergalėti iš pergalė, plepėti iš plepys, kvailas iš kvailys, drąsa iš drąsus*. ! Galūninės darybos daiktavardžiuose šaknies balsė dažnai pailgėja.

Atsakykite į klausimus.

Kokia giminė, skaičius, linksnis?

stataus kalno – _____

visą šalį – _____

Koks veiksmažodžio laikas, asmuo?

niekas nenorėjo – _____

jie rinkosi – _____

Iš ko padaryti šie galūniniai vediniai?

Blogis iš _____, grožis iš _____,

atlaidus iš _____, nuotykis iš _____,

_____ , nuostabus iš _____.

Įrašykite praleistas raides.

Net ir tie, kurie užlips ilgainiui ant kalno ir prisilytės stebuklingo žiburio, vienu akies mirksniu pavirs į akmen__ ir tik savo mirtimi atneš jie laim__ kitiems... <...> Tėvai gailėjo savo vaik__, merginos – savo jaunikaič__, vaikinai – savo mylim__j__, seserys – brol__: vieni saugojo kitus, drebėjo dėl vienas kito. <...> Tos šalies žmonės staiga pajuto savo lauk__, nam__ ir pirk__ ypating__ malon__ švies__, savo šird__ ir galv__ – neapsakom__ ramum__. (J. Biliūnas)

Padarykite galūnių vedinių.

Pastebėti – *pastabus*,

Pakilti – _____

Rimti – _____

Atverti – _____

Senti – _____

Uždaryti – _____

Pietūs – *pietys*,

Šiaurė – _____

Rišti – _____

Geras – _____

2.2 Morfologija ir rašyba

6 uždutis. Perskaitykite bendraamžių atvirlaiškį ir parašykite atsakymą.

Mielas bičiuli!

Jei skaitai šį atvirlaiškį, morfologijos ir rašybos skyrių jau esi įveikęs. Tikriausiai, kaip ir mes, ne kartą savęs klausei, kam viso to reikia. Mokydamiesi žodžių darybos ir prisimindami svarbiausias rašybos taisykles, mes ne kartą dūsavome, kad per daug taisyklių, pavyzdžių, užduočių ir, prisipažinsime, mieliau būtume klausę „Māneskin“. Labai daug priesagų! Galūnių vediniai ir balsių kaitos eilės – kosmosas. Priešdėlių ir galūnių rašyba tikrai aiškesnė. Visgi įsitikinome, kad lietuvių kalba yra dari, priesagos, priešdėliai, galūnės, sudūrimas padeda kurti naujus žodžius. Pasirodo, kalbą kuriame, ji yra gyva! O žodžio dalių gausa skirta žodynui plėsti ir turtinti. Supratome 3 dalykus:

1. Žodžių darybai tinka APPP principas, t. y. atimk, pridėk, padidink, pakeisk;
2. Žodžių rašybai – stebėk pavyzdžius, rašyk (čia jau nuo taisyklių nepabėgsi) ir tikrink;
3. Visam kam – skaityk, rašyk, klausyk, kalbėk ir tyrinėk žodžius.

Ko išmokai ir ką supratai Tu? Parašyk!

Vakarė ir Faustas

Vieną dieną Lietuvoje

Rašymui

A series of 18 horizontal lines for writing, spanning the width of the page.